

พิธีกรรมไหว้ครุหมอโนราในจังหวัดตรัง¹

Krumor Nora Worship Ritual in Trang Province

สันติชัย แยมใหม่² | Santichai Yammai

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องพิธีกรรมไหว้ครุหมอโนราในจังหวัดตรัง มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการประกอบพิธีกรรมไหว้ครุหมอโนราในจังหวัดตรัง และ 2) เพื่อศึกษาคุณค่าของการประกอบพิธีกรรมไหว้ครุหมอโนราในจังหวัดตรัง เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ นำเสนอด้วยการพรรณานวเคราะห์ เลือกศึกษาในจังหวัดตรัง ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ โนราใหญ่จำนวน 9 คน เก็บข้อมูลโดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ทั้งการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า พิธีกรรมโนราโรงครูในจังหวัดตรังประกอบขึ้นตามกำหนดสัญญา แก่บัน และเพื่อขอขมาครุหมอโนรา มีระยะเวลาการประกอบพิธีกรรม 3 วัน เริ่มตั้งแต่ตอนเย็นในวันพุธสิ้นสุดตอนเย็นของวันศุกร์ เอกลักษณะที่พบเฉพาะในพิธีกรรมโนราโรงครูของจังหวัดตรัง เช่น การตีเครื่องแบบสามฉับสามเท็ง พิธีกรรมการตั้งบ้านตั้งเมืองในวันพุธ การเชิญครุหมอประทับทรงในช่วงเวลาสายของวันพฤหัสบดี การเล่นบทไกรทอง รำกลองหงส์ และเหยียบเสนาในวันศุกร์ นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมปลุกย่อยและวิถีปฏิบัติที่เฉพาะตัวอีกหลายประการ ด้านคุณค่าของพิธีกรรมโนราโรงครูในจังหวัดตรังพบว่าสามารถตอบสนองต่อความเชื่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้คน อีกทั้งยังเป็นกติกายของสังคมและการเป็นเครื่องมือสำหรับเลี้ยงชีพได้อีกด้วย

¹บทความนี้มาจากงานวิจัยเรื่องพิธีกรรมไหว้ครุหมอโนราในจังหวัดตรัง ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

²อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการทางวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ติดต่อได้ที่ : yammai.s@outlook.com

²Lecturer, Program in Cultural Management, Faculty of Humanities and Social Sciences Surattani Rajabhat University, e-mail: yammai.s@outlook.com

คำสำคัญ : พิธีกรรมไหว้ครุหมอโนรา จังหวัดตรัง ครุหมอโนรา

Abstract

The objectives of the present study of the Krumor Nora worship ritual in Trang Province are 1) to study the Krumor Nora worship ritual in Trang Province and 2) to study the value of the Krumor Nora worship ritual in Trang Province. This study is a qualitative research with analytical descriptive method. The participants were 9 key leader noras. The data was collected by means of non-participant observation and participatory observation. Formal and informal interviews were also conducted. Triangular data verification was employed.

The research found that Krumor Nora worship ritual in Trang Province was organized to fulfill the contract, make a votive offering, and ask for forgiveness from Krumor Nora. The ritual period was 3 days, starting on Wednesday evening and ending on Friday evening. The identity found only in Krumor Nora worship ritual in Trang Province included playing music called “Sam Chab Sam Teung”, preparation rituals called “Tang Ban Tang Muang ritual” on Wednesday evening, Krumor Nora possession occurring before Thursday noon, the novel show about Krai Thong and Manora, and the treatment of skin diseases with magic. There were also many rituals and unique practices. Regarding the value of the Krumor Nora worship rituals in Trang Province, it was found to be able to respond to beliefs, people's emotions. It was a social rule and a tool for living as well.

Keywords: Krumor Nora Worship Ritual, Trang Province, Krumor Nora

ความนำ

ความเชื่อ นับว่าเป็นพลังขับเคลื่อนของสังคมที่สำคัญ เพราะความเชื่อก่อให้เกิดวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิต “พิธีกรรมโนราโรงครู” ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงที่สำคัญของภาคใต้ นับว่าเป็นศาสตร์อีกแขนงหนึ่งที่มีคติความเชื่อแฝงเร้นอยู่ภายในอย่างเต็มเปี่ยม โดยมี “ครุหมอโนรา” เป็นพลังทางจิตวิญญาณที่ควบคุมและขับเคลื่อนศาสตร์แขนงนี้ให้ดำรงอยู่จากอดีตถึงปัจจุบัน สันติชัย แยมใหม่ และจิรัชยา เจียวก๊ก (2559, น. 127-148) กล่าวว่า ครุหมอโนรา คือ วิญญาณของครุโนราที่เชื่อกันว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือวิญญาณของครุหมอโนราที่เป็นชนชั้นศักดิ์นิตามตำนานการก่อเกิดโนรากล่าวว่า วิญญาณกลุ่มนี้เป็นผู้ให้กำเนิดโนราขึ้นมา เชื่อกันว่ามีฤทธาณภาพมากจึงเป็นที่เคารพอย่างกว้างขวางทั่วภาคใต้ อีกกลุ่มคือวิญญาณของครุโนราที่เคยมีชีวิตอยู่จริงและเคยเป็นผู้สืบทอดหรือมีความเกี่ยวข้องกับโนรา ต่อมาเมื่อสิ้นชีวิตวิญญาณยังคงมีความรักความผูกพันกับลูกหลานหรือลูกศิษย์ วิญญาณของคนเหล่านั้นไม่ยอมไปไหนจึงกลายมาเป็นครุหมอโนรา

คนในภาคใต้โดยเฉพาะกลุ่มที่มีเชื้อสายโนราเชื่อกันว่า ครุหมอโนรามีความศักดิ์สิทธิ์ มีฤทธาณภาพมาก หากลูกหลานโนราละเลยไม่บูชา ไม่เช่นสังเวตตามวาระที่กำหนดหรือไม่สืบทอดความเป็นโนราไว้ในสายตระกูล ครุหมอโนราก็จะทำโทษเรียกเป็นภาษาถิ่นภาคใต้ว่า “ครุหมอโนราอย่าง” เช่น เกิดอาการเจ็บป่วยไม่ทราบสาเหตุ เกิดอาการวิกลจริต เป็นต้น หากต้องการที่จะรักษาเยียวยาอาการเจ็บป่วยที่เกิดจากการถูกครุหมอโนราลงโทษให้หาย ก็จะต้อง “ประกอบพิธีกรรมไหว้ครุหมอโนรา” หรือเรียกเป็นภาษาถิ่นภาคใต้ว่าพิธีกรรมโนราโรงครู

พิธีกรรมโนราโรงครู หรือบ้างก็เรียกว่า “โนราลงครู” เป็นการแสดงเพื่อเชิญวิญญาณบรรพบุรุษที่เป็นโนรา ซึ่งเรียกว่า “ตายายโนรา” หรือ “ตาหลวง” มาเข้าทรงลูกหลานที่เป็นคนทรง เพื่อแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ เพื่อความมีสวัสดิมงคลแก่ชีวิตครอบครัวหรือเพื่อแก้บนตามที่ได้บนบานไว้ (สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 8 2542, น. 3,914)

ที่ว่า ในปัจจุบันกระแสสังคมและวัฒนธรรมของไทยกำลังถูกหล่อหลอมให้มีความเป็นสากล กล่าวคือ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้รุกคืบเข้ามาในชีวิตประจำวันของประชาชน กิจวัตรของสังคมถูกตีกรอบด้วยตัวเลขและวัตถุที่มีลักษณะเชิงประจักษ์ ในขณะที่เดียวกันนั้นวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นนามธรรม อย่างเช่นเรื่องของความดี ความชั่ว ผีสาง เทวดาหรือแม้กระทั่งเรื่อง “ครุฑมอโนรา” กำลังถูกเพิกเฉย มองข้าม เมื่อสภาพการณ์เป็นเช่นนี้ ในอนาคตวัฒนธรรมโนราโดยเฉพาะพิธีกรรมไหว้ครุฑมอโนราก็จะตกอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการสูญหายไปจากสังคมไทย

ในขณะที่แนวโน้มสถานการณ์มีที่ท่าจะดำเนินไปตามที่กล่าวมา หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องก็ได้ได้เพิกเฉยต่างก็พยายามที่จะรวบรวมเอากลุ่มศิลปินโนรามารวมกลุ่มกัน เช่น มีการจัดตั้งชมรมโนราประจำแต่ละจังหวัด หรือมีการประกวดประชันการแสดงโนรา ในวาระสำคัญต่าง ๆ แต่สิ่งที่หน่วยงานของรัฐยังมองข้ามหรือยังไม่ได้ดำเนินการ คือการจัดเก็บรวบรวมเรื่องราว อัตลักษณ์ ตัวตนของโนราในแต่ละพื้นที่ไว้ เพื่อให้เยาวชนในอนาคตได้มีแนวทางในการศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับโนราในท้องถิ่นตนเอง

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ได้เล็งเห็นความสำคัญของการเก็บรวบรวมและบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมไหว้ครุฑมอโนรา โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดตรัง ซึ่งพบว่าที่นี่มีรูปแบบการไหว้ครุฑมอโนราที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นแตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ ของภาคใต้ และปัจจุบันยังคงมีการรักษาขนบธรรมเนียมดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น

อนึ่ง จากการลงพื้นที่ศึกษาวิจัยในจังหวัดตรังพบว่า การประกอบพิธีกรรมโนราโรงครุฑนั้นแพร่กระจายไปทั่วทั้ง 10 อำเภอของจังหวัด แต่อำเภอที่พบความชุกของการประกอบพิธีกรรมนี้มากที่สุด คือ อำเภอนาโยง ทั้งนี้เพราะพื้นที่นี้มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดพัทลุง ผู้คนในอำเภอนาโยงส่วนหนึ่งก็มีบรรพบุรุษที่เคยอพยพย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดพัทลุงด้วย ดังนั้นอิทธิพลทางความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมโนราโรงครุฑก็ยังคงปรากฏอยู่ในกลุ่มของทายาทมากกว่าอำเภออื่น ๆ ของจังหวัดตรัง

ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครุฑในจังหวัดตรังนั้น พบว่ามีความคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ อาทิ มีการเซ่นไหว้และเชิญครุฑมอโนราประทับทรงในตอนสายของวันพฤหัสบดี โนราใหญ่แต่งพอกหางจรเข้ในวันศุกร์ เป็นต้น ส่วนที่แตกต่างกันก็จะเป็นรายละเอียดปลีกย่อยอื่น ๆ ตามแต่ละสายตระกูลโนราที่ได้สัมผัสกันมา อาทิ ลักษณะของ

พิธีกรรมไหว้ครูหมอโนราในจังหวัดตรัง

การปลูกสร้างโรงพิธี กล่าวคือ บางคณะโนราจะติดราวขั้วตรไต้หวันหน้าโรง ในขณะที่บางคณะโนราไม่มี หรือบางคณะโนราจะจัดสำหรับข้าวสิบสองและข้าวเก้าอย่างละ 2 ชุด ในขณะที่บางคณะโนราจะจัดเพียงแค่ชุดเดียว เป็นต้น ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูในจังหวัดตรังนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลักตามรูปแบบการประกอบพิธีกรรม แต่หากให้เกณฑ์ทางภูมิศาสตร์ในการแบ่งกลุ่มโนราในจังหวัดตรัง จะสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มโนราฝั่งตะวันออกแม่น้ำตรังหรือโนราฝั่งออก ได้แก่ กลุ่มโนราในอำเภอนาโยง อำเภอมือง อำเภอย่านตาขาว เป็นต้น กับกลุ่มฝั่งโนราตะวันตกแม่น้ำตรังหรือโนราฝั่งตก ได้แก่ กลุ่มโนราในอำเภอกันตัง อำเภอสีเกา

แต่อย่างไรก็ตาม ในอนาคตความเป็นเอกลักษณ์ทางพิธีกรรมของโนราในจังหวัดตรังนั้น จะสามารถยืนยันหยัดทำทายกระแสสังคมโลกยุคใหม่ที่ถาโถมเข้ามามีวันวันได้นานเท่าไร ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงเป็น “การเร่งจัดการความรู้และคุณค่าของการประกอบพิธีกรรมไหว้ครูหมอโนราในจังหวัดตรัง” ก่อนที่จะสายเกินไป

วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 2 ข้อ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาการประกอบพิธีกรรมไหว้ครูหมอโนราในจังหวัดตรัง และ 2) เพื่อศึกษาคุณค่าของการประกอบพิธีกรรมไหว้ครูหมอโนราในจังหวัดตรัง

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง พิธีกรรมไหว้ครูหมอโนราในจังหวัดตรัง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประเภทการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ เลือกศึกษาในพื้นที่จังหวัดตรัง ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ โนราใหญ่ จำนวน 9 คน ได้แก่ 1) โนราทองใบ ใจดี ประเสริฐศิลป์ (นายสมใจ สัจบุตร) 2) โนราประจบน้อย ศ.น.ป. (นายจิ่ง สังข์รักษ์) 3) โนราคล่อง หนูคิ้ม ทวีศิลป์ (นายคล่อง แก้วเซ่ง) 4) โนราสมบุญ เทพศรีศิลป์ ศ.คล่อง หนูคิ้ม พ่อเต็ม-วิน-วาด (นายสมบุญ เทพศรี) 5) โนราศรีจันทร์ สนิทน้อย (นายจันทร์ ทดแทน) 6) โนราบุญชู ศ.แปลกปลอด จังหวัดตรัง (นายบุญชู มากศรี) 7) โนราล่องน้อย ฉลวยศิลป์ ศ.แป้นตรัง (นายล่อง เกิดดี) 8) โนราเจน สีนวน ศ.กล่อม-พร้อย (นายเจน

สิ้นวน) และ 9) โนราเปรียม เพลินศิลป์ ศ.ชื่นเสียงหวาน (นายเปรียม สุวรรณวร) เก็บข้อมูลโดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า” (triangular) เมื่อข้อมูลที่ตรวจสอบมีความถูกต้องสมบูรณ์แล้วจึงนำมาเขียนรายงานผลการวิจัย

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมไหว้ครุหมอนโนราหรือพิธีกรรมโนราโรงครู แนวคิดเรื่องคุณค่า ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

โนราโรงครูหรือที่บางท้องถิ่นเรียก “โนราลงครู” บ้าง “โนราโรงครู” บ้าง เป็นการแสดงโนราเพื่อประกอบพิธีกรรมด้วยการเชิญครุหมอนตายโยนรามายังโรงพิธี โดยมีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กัน ได้แก่ เพื่อไหว้ครุ เพื่อแก้บน หรือที่ภาษาถิ่นเรียกว่า “แก้เหมรย” เพื่อครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ และทำพิธีเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ เช่น ตัดจุก จำผ้า ผูกผ้าปลอยเหยียบเสน ตัดผมผิซ้อ (อุดม หนูทอง และคณะ, 2556, น. 59)

พิธีกรรมโนราโรงครูสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ พิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ กับพิธีกรรมโนราโรงครูเล็ก โดยทั้ง 2 ลักษณะจะมีความเหมือนและแตกต่างกันในขั้นตอนและกระบวนการประกอบพิธีกรรม การจัดโรงครูใหญ่ของแต่ละครอบครัวจะกำหนดแน่นอน เช่น 2 ปีต่อครั้ง 5 ปีต่อครั้ง หรือมากกว่านั้น ด้วยเหตุที่การจัดโรงครูใหญ่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก บางครอบครัวอาจขอผ่อนผันยืเวลาไปจัดหลาย ๆ ปีต่อครั้ง แต่ระยะที่ไม่ถึงกำหนดจัดพิธีโรงครูใหญ่ จะจัดพิธีย่อยถวายครูเป็นเสมือนการค้าประกันสัญญา จึงเรียกโรงครูชนิดนี้ว่า “โรงครูเล็ก” (อุดม หนูทอง และคณะ, 2556, น. 59) หัวใจสำคัญของการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูคือ “การเชื้อครุหมอนโนราให้มาประทับทรง” (สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 5, 2442, น. 2, 183) กล่าวถึงการเชื่อว่า เชื้อเป็นการอัญเชิญ หรือเชื้อเชิญวิญญาณเข้าร่างทรงโดยทำพิธีเชิญเจ้าเข้าสิงคนทรงหรือการทรงเจ้าเข้าผี ในการรำโนราแก้บน ซึ่งเรียกว่า “รำโนราลงครู” จะมีการเชื้อครุหมอนโนรา (วิญญาณบรรพบุรุษของโนรา) มาเข้าทรงบุตรหลานของตระกูลโนรานั้น ๆ เรียกว่า “เชื้อครุหมอน

โหรา” มาเข้าทรงเพื่อบอกให้รู้ว่าเหตุใดสมาชิกในครอบครัวนั้นต้องประสบเคราะห์กรรม และจะแก้ไขอย่างไร

คุณวิทยา หรือ อัครวิทยา (Axiology) หรือ ทฤษฎีคุณค่า (Theory of Value) คุณวิทยา ว่าด้วยทฤษฎีแห่งคุณค่า สรรตถะ หรือแก่นสารของสิ่งต่าง ๆ เช่น อะไรเป็นคุณค่าของชีวิต อะไรเป็นคุณค่าของศาสนา อะไรเป็นแก่นสารของมนุษย์ คุณวิทยา คือ วิธีปฏิบัติเพื่อก้าวไปสู่ความจริง (How to act according to reality) (สถิต วงศ์สุวรรณค์, 2540)

คุณค่า หรือ ค่านิยม หมายถึง การยอมรับและพร้อมที่จะปฏิบัติตามคุณค่าที่คน หรือกลุ่มคนมีอยู่ต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นวัตถุ ความคิด อุดมคติ รวมทั้งการกระทำในด้านเศรษฐกิจ สังคม จริยธรรม และสุนทรียภาพ ทั้งนี้ได้กระทำการประเมินค่าจากทรรศนะต่าง ๆ โดยรอบคอบแล้ว สาขาของค่านิยม มี 3 สาขา คือ 1) ค่านิยมที่ว่าด้วยจริยธรรม (Ethical Value) เป็นสาขาที่กล่าวถึงคุณค่าในด้านความประพฤติของมนุษย์ด้านจริยธรรม คำสอนทางศาสนา 2) ค่านิยมที่ว่าด้วยสุนทรียภาพ (Aesthetical Value) เป็นสาขาที่พิจารณาถึงคุณค่าในด้านความงามที่แสดงออกมาโดยสื่อต่าง ๆ เช่น ศิลปะ ดนตรี การแสดง เป็นต้น และ 3) ค่านิยมที่ว่าด้วยสังคมการเมือง (Social – Political Value) จะพิจารณาถึงคุณค่าทางสังคม การเมือง (รวมทั้งการเศรษฐกิจ) ที่มีอยู่ในแต่ละสังคม เป็นลักษณะค่านิยมที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงง่าย และมักทำให้เกิดปัญหาในเรื่องการพิจารณาค่านิยมอยู่เสมอ (บ้านจอมยุทธ์, 2543, น. 27 อ้างอิงใน Baanjomyut, 2560, พฤศจิกายน 18)

ส่วน วิเชียร ขาบุตรบุณชกริก (2542, น. 67) กล่าวว่า แนวความคิดเกี่ยวกับการตัดสินคุณค่า มีปัจจัยหลักอยู่ 3 ประการ คือ 1) ภาวะจำเป็น (Necessary) สิ่งมีคุณค่าต้องเป็นสิ่งที่จำเป็นในการตอบสนองความต้องการด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ เช่น อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย 2) พันธะ (Obligator) สิ่งมีคุณค่าต้องเป็นสิ่งที่ควรจะมีหรือเป็นสิ่งที่ควรจะเป็นสมมติ เช่น ในสังคมเมืองปัจจุบัน ควรจะมีรถยนต์เพื่อการเดินทาง มีโทรทัศน์เพื่อติดตามข่าวสารของสังคม เป็นต้น โปรดสังเกตว่าสิ่งเหล่านี้มิใช่สิ่งที่มี หากเป็นสิ่งที่ควรมี และ 3) มูลฐานแห่งการตัดสินหรือรสนิยม (Taste) ได้แก่ ความชอบหรือรสนิยมส่วนตัว ดังนั้น เรื่องเกี่ยวกับการตัดสินคุณค่าอาจมีลักษณะที่เป็นไปได้

3 ประการ คือ 1) คุณค่าตามกฎเกณฑ์หรือความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น ปัจจัย 4
2) คุณค่าตามรสนิยมหรือการตัดสินใจส่วนตัว เช่น การพิจารณาความงาม ความไพเราะ
เป็นต้น และ 3) คุณค่าตามสถานการณ์ คือคุณค่าที่เปลี่ยนแปลงตามสภาพของสังคม

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนั้นจะแบ่งออกเป็น 2 หัวข้อตามวัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1) การประกอบพิธีกรรมไหว้ครุหมอโนราในจังหวัดตรัง และ 2) คุณค่าของการประกอบพิธีกรรมไหว้ครุหมอโนราในจังหวัดตรัง

การประกอบพิธีกรรมไหว้ครุหมอโนราในจังหวัดตรัง ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เลือกศึกษาจากพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่หรือพิธีกรรมโนราโรงครูแทงเข้ (จระเข้) ทั้งนี้ เพราะเป็นพิธีกรรมที่จัดอย่างเต็มรูปแบบ ใช้เวลาทั้งสิ้น 3 วัน 2 คืน คือเริ่มตั้งแต่เย็นวันพุธ จนกระทั่งถึงเย็นวันศุกร์ ซึ่งในแต่ละวันมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ปฐมบทของการประกอบพิธีกรรมในชุมชนของจังหวัดตรังมีสาเหตุ 3 ประการ คือ 1) ประกอบพิธีกรรมเมื่อครบกำหนดวาระที่สัณญากัน ทั้งนี้สืบเนื่องจากคติความเชื่อเรื่องครุหมอโนราในจังหวัดตรังที่มีวิถีปฏิบัติเพื่อบูชาครุหมอโนราแบ่งออกเป็น 3 ประการ ได้แก่ 1) การปฏิบัติบูชาในวันพระหรือวันนักขัตฤกษ์ที่สำคัญ เช่น การถวายน้ำสะอาดหมากพลู ธูปเทียน เป็นต้น การถวายเครื่องบูชาประจำปี เรียกเป็นภาษาถิ่นว่า “การตั้งครุหมอ” หรือ “การตั้งตายาย” นิยมกระทำกันในช่วงเดือนสิบตามปฏิทินแบบจันทรคติ และการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูถวายเมื่อครบกำหนดสัณญา ทั้งนี้ในการกำหนดสัณญานี้ นิยมกำหนดกันตามวาระดังนี้ หากมีการกำหนดระยะเวลาการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูไม่เกิน 12 ปี/ครั้ง จะนิยมประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูเล็กหรือโรงค้ำครูถวาย แต่หากการกำหนดระยะเวลาการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูถวายเกิน 12ปี/ครั้ง ก็จะประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่หรือโรงแทงจระเข้ถวาย 2) ประกอบพิธีกรรมเพื่อแก้บนลูกหลานผู้นับถือครุหมอโนราจะมีความเชื่อว่าวิญญาณของครุหมอโนรานั้นมีความศักดิ์สิทธิ์ เมื่อมีเรื่องทุกข์ร้อน อาทิ ต้องการสอบเพื่อบรรจุข้าราชการ เพื่อให้หายจากความเจ็บป่วย หรือรอดพ้นจากคดีความต่าง ๆ เป็นต้น มักจะนิยมมาบนบานศาลกล่าวต่อครุหมอโนราให้ช่วยเหลือ สิ่งที่นิยมนำมาเป็นของแก้บน เช่น ไก่ปากทองคือไก่ต้มปิดทองตรง

พิธีกรรมไหว้ครุหมอโนราในจังหวัดตรัง

บริเวณปาก เหล้าขาว ผ่ารุ่งผ้าห่ม เป็นต้น แต่หากเรื่องที่ชอบไว้เป็นเรื่องใหญ่หลวงมากก็มักจะบนด้วยการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูถวาย และ 3) เมื่อครุหมอโนราลงโทษในกรณีนี้มักจะเกิดกับครอบครัวที่เพิกเฉย ละเว้น ละเมิดศติความเชื่อเกี่ยวกับครุหมอโนรา เพื่อเป็นการขอขมาต่อครุหมอโนราจึงต้องประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูถวายนั้นเอง

องค์ประกอบของพิธีกรรมโนราโรงครูในจังหวัดตรัง ได้แก่ 1) ผู้ประกอบพิธีกรรม แบ่งออกเป็น ผู้ประกอบพิธีกรรมหลัก คือ โนราใหญ่ กับผู้ช่วยประกอบพิธีกรรม ได้แก่ นางรำ นายพราน นางทาสี นักดนตรี และหมอบโรงหรือหมอไสยศาสตร์ 2) โรงพิธี คือโรงชั่วคราว มี 8 เส้า แบ่งออกเป็นพื้นที่ที่ใช้ประกอบพิธีกรรม ห้องแบ่งหรือห้องแต่งตัว ศาล คือ พื้นที่สำหรับวางเครื่องเช่นไหว้ และ พาไล คือ พื้นที่ต่อเสริมไปข้างโรงพิธีเพื่อให้ผู้ชมได้นั่งชมหรือเพื่อให้พระสงฆ์นั่งเจริญพระพุทธมนต์ในกรณีที่มีการประกอบพิธีกรรมแต่งพอกเพื่อให้บุคคลเป็นโนราใหญ่ โรงพิธีของโนราจะทำจากวัสดุที่หาได้จากธรรมชาติ มีศติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างโรงพิธี เช่น หันหน้าโรงไปทิศตะวันตกส่วนหลังโรงหันไปทางทิศตะวันออก ทั้งนี้เพราะยึดถือคติเรื่องการไม่สร้างสิ่งปลูกสร้างทุกชนิด ไม่เว้นแม้กระทั่งโรงพิธีกรรมของโนราวางทางโคจรของดวงอาทิตย์ที่โคจรจากทิศตะวันออกสู่ทิศตะวันตก แต่หากผู้ใดขึ้นสร้างโรงพิธีวางทางการโคจรของดวงอาทิตย์ คือ หันหน้าและหลังโรงพิธีไปสู่อุทิศเหนือ-ใต้ เชื่อกันว่าจะเกิดความอัปมงคล การห้ามตอกตะปูโรงพิธี ทั้งนี้ เพราะโรงพิธีเป็นโรงชั่วคราวจึงนิยมใช้แค่เชือกหรือเถาวัลย์ผูกยึดโรงเท่านั้น แต่หากขึ้นตอกตะปูยึดโรง เชื่อกันว่าจะก่อให้เกิดความเป็นเสียดจัญไรได้ เป็นต้น 3) เครื่องแต่งกาย แบ่งออกเป็นเครื่องแต่งกายของโนราทั่วไป ได้แก่ ชุดลูกปัด เทริด กำไล ผ่ารุ่ง หน้าผ้า ผ้าห้อย เล็บ ส่วนโนราใหญ่จะมีเครื่องแต่งกายเพิ่มเติมอีกอย่างคือ เครื่องต้น ผ้าลูกพอก ผ้าขาวม้า รองหน้าผ้า และผ้าพอกหางจรเข้ โดยเครื่องแต่งกายเหล่านี้จะใช้เฉพาะในพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่เท่านั้น และจะใช้แต่งเฉพาะในวันศุกร์ ส่วนเครื่องแต่งกายของนายพรานและนางทาสี จะนิยมนุ่งผ้าโจงกระเบน มีผ้าขาวม้าพาดบ่า สวมหน้ากากที่เรียกว่าหน้าพราน/หน้านางทาสี 4) เครื่องดนตรี ประกอบด้วย กลอง ทับ โหม่ง ฉิ่ง แตร และปี่ ส่วนฉาบนั้นเพิ่งนำเข้ามาบรรเลงร่วมในยุคหลัง ทั้งนี้เพราะดนตรีที่ใช้รำนโนราของจังหวัดตรังนั้นจะเน้นความครื้นเครง จังหวะไม่ช้าหรือเร็วเกินไป สอดรับกับลีลาการรำรำของโนราจังหวัดตรัง ที่เน้นความอ่อนช้อยสวยงาม ดังนั้น การใช้ฉาบตีประกอบดนตรีจึงช่วยเพิ่มความไพเราะ

ได้เป็นอย่างดี 5) เครื่องเช่นไหว้ครูหมอโนรา ได้แก่ หมรับพองลา ข้าวเก้า ข้าวสิบสอง ข้าวถ้วยแกงถ้วย ผลไม้มังคล ไข่ต้ม ไข่ดิบ หัวหมู ไก่ต้มหรือไก่ปากทอง ผ้าคู่ เครื่องเขียน จงราช ตะเกียงน้ำมัน เหล้าขาว น้ำแดง น้ำมะพร้าว เป็นต้น

ลำดับการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูของจังหวัดตรัง จะเริ่มต้นในตอนเย็นของวันพุธ เรียกเป็นภาษาถิ่นภาคใต้ว่า “ยามนกขุมรัง” คือราวเวลา 18.00 นาฬิกา ความสำคัญของการทักโรง คือ เพื่อเป็นการบอกกล่าวและขออนุญาตจากวิญญาณเจ้าที่เจ้าทางตามความเชื่อของโนรา ขั้นตอนการทักโรงจะเริ่มต้นด้วยการขออนุญาตทุกชนิดที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมมาจัดวางไว้หน้าโรงพิธี จากนั้นโนราใหญ่จะเป็นผู้รำคาถาเพื่อขออนุญาตจากวิญญาณเจ้าที่ และจะมีการเสกน้ำมันต์เพื่อใช้ประพรมอุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนโรงพิธีด้วย จากนั้นจึงเป็นการไหว้ภูมิโรงเพื่อบวงสรวงพระภูมิเจ้าที่ตามความเชื่อด้วยอาหารคาวหวานต่าง ๆ ต่อมาจึงเป็นการตั้งเครื่อง ซึ่งก็คือการตีเครื่องหรือบรรเลงดนตรีถวายครูหมอโนรา โดยจะตีแบบที่เรียกว่า “สามตั้งสามทับสามฉับสามเทิง” หรือบางคนจะเรียกว่า “สามฉับสามเทิง” ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นดนตรีในยุคแรกของโนราเครื่องดนตรีที่ใช้จะมีเพียง กลอง ทับ และโหม่งเท่านั้น จังหวะดนตรีมีลักษณะดังนี้

“ตั้ง ตั้ง ตั้งตั้ง ฉับ ตั้งตั้ง ฉับ ตั้งตั้ง เทิง
ตั้ง ตั้ง ตั้งตั้ง เทิง ตั้งตั้ง เทิง ตั้งตั้ง ฉับ”

การตีเครื่องแบบสามฉับสามเทิงนี้จะตีด้วยจังหวะเช่นนี้จำนวน 3 รอบ เมื่อครบ 3 รอบแล้วก็จะเปลี่ยนเป็นจังหวะเซ็ด แล้วจึงวนมาตีเครื่องในจังหวะเดิมอีกครั้ง ทำเช่นนี้จนครบ 3 ครั้ง จึงเป็นอันเสร็จสิ้น ความสำคัญของการตีเครื่องแบบสามฉับสามเทิง คือ การบอกกล่าวแก่วิญญาณครูหมอโนราของเจ้าภาพให้ทราบว่ามีคณะโนรามาถึงบ้านแล้ว เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรอบข้างได้ทราบ และเพื่อตรวจสอบความพร้อมของเครื่องดนตรี

เมื่อถึงเวลาค่ำ พิธีกรรมต่อมาคือ การเบิกโรง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการเริ่มต้นพิธีกรรมโนราโรงครู การเบิกโรงนั้นจะเริ่มต้นด้วยการนำเครื่องดนตรี ได้แก่ กลอง ทับ โหม่งมาวางตรงกลางโรงพิธี จากนั้นโนราใหญ่จะสวดมนต์และรำคาถาต่าง ๆ เพื่อขจัดสิ่งไม่ดีให้ออกไปจากโรงพิธี และในขณะเดียวกันก็จะนำหมากพลูมา 3 คำเพื่อใช้บูชาพยานาค 1 คำ บูชาเทวดาในอากาศ 1 คำ และบูชาครูดนตรีอีก 1 คำ

พิธีกรรมไหว้ครุหมอโนราในจังหวัดตรัง

หลังจากเบิกโรงเสร็จ โนราก็จะเริ่มภาคครุ โดยจะให้ลูกคู่หรือนักดนตรีบรรเลงดนตรีเพื่อเป็นการประโคมโหมโรงก่อน แล้วจึงต่อด้วยการภาคครุเป็นกลอนโนรา การภาคครุเป็นการขอความสวัสดิมงคลและการปกป้องคุ้มครองจากครุหมอโนรา เทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย

หลังจากการภาคครุเสร็จสิ้นลำดับต่อไปจึงจะเป็น “พิธีกรรมตั้งบ้านตั้งเมือง” นับว่าเป็นพิธีกรรมที่สำคัญที่สุดของวันพุธ เพราะพิธีกรรมนี้มีนัยความหมายถึงการลงหลักปักฐานและจับจองที่ดินของคณะโนราเพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมตลอดระยะเวลา 3 วัน 2 คืน รายละเอียดโดยสังเขปของพิธีกรรมการตั้งบ้านตั้งเมืองมีดังนี้ คือ โนราใหญ่จะออกมารำ 12 ท่า จากนั้นก็จับบทหน้าศาลทุกบท ซึ่งก็คือการรำประกอบกับการขับกลอน เมื่อเสร็จสิ้นจึงจะเริ่มจับบทตั้งบ้านตั้งเมือง โดยบทที่ใช้โดยทั่วไป ได้แก่ บททำวาทิตย์ บทโพธิสัตว์ บทพระราม เป็นต้น ทั้งนี้อาจแตกต่างกันออกไปตามสายตระกูลของโนราด้วย

เมื่อพิธีกรรมตั้งบ้านตั้งเมืองเสร็จสิ้นไป สมาชิกในคณะโนราทุกคนก็จะออกมาราบครุ เพื่อระลึกถึงครุบาอาจารย์ที่สั่งสอนวิชาโนรามา การกราบครุของโนรานั้นจะใช้วิธีการบรรเลงดนตรีประกอบการกราบ รูปแบบการกราบครุนั้นจะกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์สลับกับการลุกขึ้นรำรำ เมื่อกราบครุเสร็จทุกคนก็จะหมอบคางไว้ โนราใหญ่หรือหมอบโรงจะสวดบทชัยมงคลคาถาพร้อมกับโปรยข้าวตอกดอกไม้และน้ำมนต์ให้ เมื่อเสร็จสิ้นจากพิธีกรรมการกราบครุ โนราทุก ๆ คนก็จะลุกไปกราบขอพรต่อครุโนราหรือผู้อาวุโสในคณะโนราต่อไป

เมื่อกราบครุเสร็จขั้นตอนนี้ต่อไปก็จะเป็นการรำอวดความสามารถของโนรา ซึ่งเน้นความบันเทิงเป็นหลัก เมื่อโนรารำอวดความสามารถเสร็จก็ถือว่าเป็นอันเสร็จสิ้นสำหรับพิธีกรรมโนราโรงครุในคืนวันพุธ

พิธีกรรมโนราโรงครุในวันพฤหัสบดีของจังหวัดตรัง จะเริ่มต้นในยามรุ่งสางด้วยพิธีกรรมการเชิญครุ ซึ่งก็คือการร้องเรียกครุหมอโนราด้วยบทกลอนประกอบดนตรีเพื่ออัญเชิญวิญญาณครุหมอโนรา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวดา และวิญญาณบรรพบุรุษที่มีบุญฤทธิ์ให้มาชุมนุมกันในโรงพิธีและรับเครื่องเช่นสังเวย โดยโนราจะเริ่มภาคครุ ขับบทคุณครุ บทสัสดี แล้วจึงค่อยถวายเครื่องเช่นสังเวย จากนั้นสมาชิกทุกคนก็จะออกมาราบครุพร้อมกัน แล้วจึงค่อยพักผ่อนตามอัธยาศัย

เมื่อเวลาถึงยามสายก็จะเริ่มต้นพิธีกรรมอีกครั้งด้วยการรำทำบทหน้าศาล ซึ่งเป็นการรำในลักษณะเดียวกันกับการรำของโนราใหญ่ในการประกอบพิธีกรรมตั้งบ้านตั้งเมืองในคืนวันพุธ บทกลอนโนราที่นิยมนำมาใช้รำทำบทหน้าศาล ได้แก่ บทคุณครู บทครูสอน บทสอนรำ บทปฐมหรือบทประถม บทสรรเสริญคุณหรือบทไหว้บุญหรือกำพรัดแม่ลูกอ่อน บทขุนราหรือบทฝนตกฟ้าลั่น บทผู้ชาย บทเสียที ดอกจิกดอกจักร บทไชชายหรือบทนกกาน้ำ บทโคกัง บทเสื่อเต่า บทฉันทันต่อนาทรหรือบทพलयาม บทแสงทอง บทผู้ชายลอยชาย เป็นต้น อนึ่ง ในระหว่างพิธีกรรมดังกล่าว หากเจ้าภาพต้องการพบปะครูหมอโนรา ก็อาจให้โนราใหญ่ประกอบพิธีกรรมเชื้อครูหมอโนราให้มาประทับทรงก็ได้ ซึ่งคติการประทับทรงครูหมอโนราของจังหวัดตรังนั้น จะเลือกประกอบพิธีกรรมในตอนสายของวันพฤหัสบดี เพราะถือว่าเป็นวันครู อีกทั้งฤกษ์ยามในวันเวลาดังกล่าวนั้นเหมาะแก่การประกอบพิธีกรรมมงคล ในส่วนนี้ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของโนราในจังหวัดตรัง ทั้งนี้ เพราะในจังหวัดอื่น ๆ มักใช้ช่วงเวลากลางคืนของวันพฤหัสบดีในการเชื้อครูหมอโนราให้มาประทับทรง

เมื่อเสร็จจากการรำทำบทหน้าศาลแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็จะเป็นการรำทำบทสิบสองและออกพราน บทสิบสองเป็นบทกลอนที่มีลักษณะเป็นแบบแผน มีการเรียบเรียงขึ้นมาจากวรรณกรรมไทย เช่น จากเรื่องพระอภัยมณี ขุนช้าง-ขุนแผน ลักษณะวงศ์ สังข์ทอง สังข์ศิลป์ชัย ยอพระกลิ่น ไกรทอง เป็นต้น สำหรับรูปแบบการรำทำบทสิบสองนั้น โนราใหญ่จะใช้วิธีการขับกลอนประกอบการรำและสลับเป็นการเจรจาเพื่อสร้างความความเข้าใจและความสนุกสนานให้กับผู้ชม ในขั้นตอนนี้นิยมใช้นายพราน ซึ่งก็คือตัวตลกประจำคณะ มาช่วยแสดงด้วย โดยตัวโนราใหญ่จะแสดงเป็นตัวละครเอก ส่วนตัวนายพรานจะแสดงเป็นขำรับใช้ สำหรับคนที่บนบานต่อครูหมอโนราว่าจะออกพรานถวาย ก็จะใช้โอกาสนี้ในการแก้บนด้วยก็ได้

เมื่อเสร็จสิ้นจากการรำทำบทสิบสองและออกพรานแล้ว พิธีกรรมต่อไปก็จะเป็นการผูกผ้า-ครอบเทริด ซึ่งก็คือพิธีกรรมที่เปลี่ยนบุคคลธรรมดาให้กลายเป็นโนรา โดยมีขั้นตอนพอสังเขปดังนี้ คือ บุคคลที่ประสงค์จะผูกผ้า-ครอบเทริด จะต้องนำเชียนครุหรือพานไหว้ครูมามอบแด่โนราใหญ่ จากนั้นโนราใหญ่จะจำแนกบุคคลออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 เด็กเล็ก หากประสงค์จะเป็นโนรา โนราใหญ่จะประกอบพิธีกรรมสวดไหว้

พิธีกรรมไหว้ครุหมอนโหราในจังหวัดตรัง

ใส่เล็บหรือสอดกำไลใส่เล็บไว้ให้ก่อน เพราะขนาดตัวยังเล็กมาก ไม่สามารถรับน้ำหนักของชุดลูกปัดโนราได้ กลุ่มที่ 2 เด็กโต แต่อายุไม่ถึง 20 ปีบริบูรณ์ โнораใหญ่จะประกอบพิธีกรรมสอดเครื่องหรือผูกผ้าให้ ซึ่งพิธีกรรมนี้โนราใหญ่จะเป็นคนสวมชุดโนราบางชิ้นให้ใส่เล็บและกำไลให้ กลุ่มที่ 3 ผู้ใหญ่ที่อายุเกิน 20 ปีบริบูรณ์ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย โнораใหญ่จะประกอบพิธีกรรมผูกผ้าและครอบเทริดให้ เพื่อแสดงถึงการเป็นโนรา อนึ่ง หากบุคคลที่มาประกอบพิธีกรรมนี้มีจุดประสงค์เพียงเพื่อแก้บนเท่านั้น ไม่ได้มีเจตนาจะเป็นศิลปินโนราต่อไป โнораใหญ่ก็จะร้ายคาถาและถอดความเป็นโนราออกจากตัวบุคคลไป และกลุ่มที่ 4 คือ บุคคลที่ต้องการผูกผ้า-ครอบเทริดและแต่งพอกเป็นโนราใหญ่ กลุ่มนี้จะต้องมีคุณสมบัติคือ เป็นผู้ชาย เคยอุปสมบทเป็นพระสงฆ์มาแล้ว มีอายุเกิน 20 ปีบริบูรณ์ มีความรู้แตกฉานในศาสตร์ของโนรา และจะต้องไม่เคยมีภรรยามาก่อน จึงจะสามารถรับการประกอบพิธีกรรมนี้ได้

หลังจากที่โนราประกอบพิธีกรรมผูกผ้า-ครอบเทริดจนครบแล้ว บางครั้งก็อาจมีชาวบ้านมายื่นเขียนครุหรือพานไหว้ครุเพื่อขอให้โนราใหญ่ประกอบพิธีกรรมตัดผมผิขื่อให้ ซึ่งผมผิขื่อตามความเชื่อของโนราก็คือ เส้นผมที่เกิดการพัด ขด ม้วน ขึ้นเองตามธรรมชาติ มีลักษณะคล้ายทรงผมแพขนั้วที่เรียกว่า “deadlock” บางคนเชื่อว่าเกิดจากการกระทำของครุหมอนโหราฝ่ายผู้หญิง เช่น แม่จันจุตรี แม่ศรีจุหรา แม่ผมทอง แม่ผมหอม ผมผิขื่อนับว่าเป็นของ “ทนต์สิทธิ์” คือ มีอาถรรพณ์ตัวเอง เชื่อกันว่าสามารถให้คุณหรือให้โทษแก่เจ้าของได้ ดังนั้นการตัดผมผิขื่อจะตัดเองโดยพลการไม่ได้ แต่จะต้องให้โนราใหญ่ผู้มีคาถาอาคมดีเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมตัดให้ เมื่อตัดแล้วก็ต้องนำผมนั้นไปตั้งบนหิ้งบูชาอย่างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั่วไป

เมื่อพิธีกรรมดังกล่าวเสร็จสิ้นลง คณะโนราก็จะพักผ่อนตามอัธยาศัย และจะเริ่มทำการแสดงอีกครั้งในตอนค่ำประมาณ 20.00 นาฬิกา โดยจะเริ่มด้วยการภาคครุ รำชุดรำเดี่ยว รำท่าบท ไต่กลอน และแสดงนิยายตามลำดับ อนึ่ง การแสดงนิยายนั้นเป็นปรากฏการณ์ใหม่ของวงการโนราที่เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อประมาณ 60-70 ปี ที่ผ่านมา ซึ่งเกิดจากความประสงค์ที่จะปรับรูปแบบของการแสดงโนราให้มีความหลากหลายและนำติดตามมากขึ้น จึงได้คิดการแสดงนิยายขึ้นมา โดยนิยายที่นำมาแสดงอาจเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นใหม่หรือเรื่องที่เลียนแบบจากวรรณกรรมก็มี โнораในจังหวัดตรังยุคหนึ่งนิยมแสดงนิยายกันอย่างกว้างขวาง แต่ในปัจจุบันคงเหลืออยู่ไม่กี่คณะแล้ว

พิธีกรรมโนราโรงครูในวันศุกร์ของจังหวัดตรัง โดยทั่วไปพิธีกรรมในวันศุกร์นั้นก็จะปฏิบัติเช่นเดียวกับวันพฤหัสบดีทุกประการ แต่สิ่งที่แตกต่างก็คือในตอนท้ายของบทสิบสองคือการจับบทไกรทอง โดยจะแสดงให้ยี่ตยาออกไปด้วยวิธีการขับร้อง ร่ายรำ และแทรกบทเจรจา บทไกรทองเป็นบทกลอนโนราที่แต่งขึ้นมาจากวรรณกรรมเรื่องไกรทอง ซึ่งเป็นวรรณกรรมของทางภาคกลาง ใช้ในการประกอบพิธีกรรมการแหงจระเข้ การแสดงนี้เริ่มขึ้นครั้งแรกเมื่อใดไม่ปรากฏ แต่ผู้คนในจังหวัดตรังมีความเชื่อว่าพิธีกรรมดังกล่าวสามารถใช้ล้างอาถรรพ์ ขจัดสิ่งชั่วร้ายได้ โดยพิจารณาจากนัยยะของการแสดง กล่าวคือ ตัวโนราใหญ่จะแสดงเป็นนายไกรทอง ซึ่งเป็นฝ่ายธรรมะ ส่วนตัวจระเข้ชาละวันที่เป็นฝ่ายอธรรมนั้นจะใช้หยวกกล้วยแกะสลักขึ้นมาให้เหมือนจระเข้แทนตัวจระเข้จริง ๆ ในตอนสุดท้ายของการแสดงนี้นายไกรทองจะใช้หอมหาชัยแหงจระเข้ชาละวันให้สิ้นใจลง เชื่อกันว่าพิธีกรรมนี้มีความเข้มขลังและมีความอาถรรพ์มาก

ในระหว่างการทำบทไกรทองนี้จะมีการแทรกการแสดงบทคล้องหงส์คั่นกลางไว้ด้วย โดยบทคล้องหงส์นั้นเป็นการคิดเอาเนื้อหาตอนหนึ่งของวรรณกรรมเรื่องพระสุธน-มโนราห์ ตอนพรานบุญจับนางมโนราห์มาแสดงด้วย ชาวบ้านทั่วไปเรียกกันว่า “โนรากล้องหงส์” นับว่าเป็นการแสดงที่สนุกสนานและแฝงเร้นด้วยมนต์ขลังในตัว

เมื่อการทำบทไกรทองเสร็จสิ้นไปจากนั้นจึงเป็นพิธีกรรมการเหยียบเสน ซึ่งเป็นการรักษาโรคผิวหนังชนิดหนึ่ง ตามความเชื่อของคนในภาคใต้เชื่อว่า เสนเกิดจากอำนาจของครุหมอนโนรา มีลักษณะเป็นดั่งเนื้องู สีแดงหรือดำ ไม่สวยงาม ขนาดของเสนจะโตขึ้นตามวัย การรักษานั้นเชื่อกันว่าจะต้องให้โนราใหญ่เหยียบให้ในพิธีกรรมโนราโรงครูเท่านั้น

เมื่อเหยียบเสนเสร็จ โนราใหญ่ก็จะขับกลอนลาโรง บูชาและขอพรครุหมอนโนรา และส่งครุหมอนโนรา เทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายให้กลับสู่ถิ่นฐานที่จากมา จากนั้นจึงเป็นการ “ตัดเหมรย” และพลิกสาดคล้ำหรือเสื่อที่ทำจากต้นคล้ำ ไข่มุ่ไว้ที่กลางโรงพิธี การพลิกสาดคล้ำเป็นสัญลักษณ์ของการยุติพิธีกรรมทุกอย่างลง

อนึ่ง เหมรย คือ พันธะสัญญาระหว่างมนุษย์กับวิญญาณที่เคยให้ไว้แก่กัน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เหมรยปาก คือการสัญญาด้วยปากเปล่า กับ เหมรยห่อ คือการสัญญาด้วยการทำห่อเหมรยขึ้นมา เชื่อกันว่าหากบุคคลใดไม่กระทำตามที่สัญญาไว้

พิธีกรรมไหว้ครูหมอโนราในจังหวัดตรัง

ก็จะ “ถูกเหมรย” คือ เกิดความเดือดร้อนเป็นนานาประการ เช่น เจ็บป่วย ชีวิตติดขัด เกิดอุปสรรคมากมาย เป็นต้น ดังนั้นในกรณีที่เจ้าภาพได้บนบานเป็นเหมรยไว้ ในขั้นตอนสุดท้ายของการประกอบพิธีกรรมก็จะต้องให้โนราใหญ่ตัดเหมรยให้ โดยการตัดเหมรยนั้น จะใช้วิธีการตัดหมากพลูในกรณีที่บนบานด้วยปากเปล่า หรือตัดที่ห่อเหมรยโดยตรง หากบนเป็นเหมรยห่อ การตัดเหมรยนั้นโนราใหญ่จะใช้มีดหมอหรือพระขรรค์ตัด ขณะที่กำลังตัดก็จะมีกรับกรรมคาถากำกับด้วย ซึ่งคาถาที่ใช้ตัดเหมรยเรียกว่า “คาถาฤาษี ตัดหนวด” จากนั้นจึงนำไปเผาทิ้ง เมื่อตัดเหมรยเสร็จพิธีกรรมต่อไปโนราใหญ่และเจ้าภาพก็จะมาสวดมนต์ไหว้พระอย่างย่อและกรวดน้ำเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับวิญญาณชั้นต่ำที่สิ่งสถิตอยู่ในบริเวณนั้น แต่ไม่ได้รับสิทธิ์ให้มารับเครื่องเช่นไหว้ในโรงพิธี แต่อย่างไรก็ตามโนราใหญ่จะแบ่งอาหารอย่างละเล็กละน้อยหลังจากที่ครูหมอโนรากินเสร็จแล้วไปให้วิญญาณชั้นต่ำดังกล่าว เมื่อกรวดน้ำเสร็จ เจ้าภาพก็จะนำเงินค่าราชหรือค่าจ้าง คณะโนรามานำให้โนราใหญ่ และขอไถ่ที่ดินที่ใช้ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูคืนจากโนราใหญ่ด้วยจึงเป็นอันเสร็จสิ้นพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่แบบจังหวัดตรัง

ภาพที่ 1 : โนราใหญ่กับพรานกำลังเล่นบทไกรทอง

คุณค่าของการประกอบพิธีกรรมไหว้ครุหมอโนราในจังหวัดตรัง การศึกษาวิจัยในครั้งนี้พบว่า คุณค่า (Value) ของพิธีกรรมไหว้ครุหมอโนราที่ได้ศึกษาจากพื้นที่จังหวัดตรัง แบ่งหัวข้อในการศึกษาออกเป็น 5 ประเด็น ดังต่อไปนี้

คุณค่าด้านจริยธรรม ที่ปรากฏอย่างเด่นชัดในพิธีกรรมโนราโรงครู คือ การกระทำตนให้เหมาะสมตามวัย การมีสัจจะ รักษาคำพูด และการให้ความเคารพบุคคลที่ควรเคารพ ยกตัวอย่างในประเด็นของการมีสัจจะ เช่น โนราใหญ่มีหน้าที่ประการหนึ่งคือ ติดต่อกับครุหมอโนราที่อยู่ในโลกของวิญญาณ โดยเฉพาะในกรณีที่มีผู้เจ็บป่วยที่เชื่อว่าเกิดจากการลงโทษของครุหมอโนรา โนราใหญ่ก็จะต้องทำ “ห่อเหมรย” ซึ่งเป็นสัญญาระหว่างมนุษย์กับวิญญาณ มีนัยยะเพื่อแสดงให้วิญญาณเชื่อว่าถ้าอาการเจ็บป่วยนี้ทุเลาจนหายเป็นปกติแล้วผู้ที่จะเจ็บป่วยจะประกอบพิธีกรรมเพื่อขอขมา อนึ่ง หากโนราใหญ่เป็นผู้ที่ไม่มีสัจจะ ผลจากการทำห่อเหมรยเพื่อสัญญานั้นก็จะไม่เป็นที่เชื่อถือของวิญญาณครุหมอโนรา ผลสุดท้ายอาการเจ็บป่วยของบุคคลก็จะไม่หาย ดังนั้นจริยธรรมทั้ง 3 ประการนี้ นับว่าเป็นเป้าหมายสำคัญให้กับเหล่าศิลปินโนรา เปรียบได้กับเข็มทิศที่คอยกำกับให้เหล่าศิลปินโนราได้ใช้ดำเนินชีวิตเพื่อก้าวไปสู่ “การเป็นคนดีของสังคม”

คุณค่าด้านสุนทรียภาพ ที่ปรากฏอย่างเด่นชัดในพิธีกรรมโนราโรงครูนั้นมีด้วยกันทั้งสิ้น 3 ประการ ได้แก่ 1) สุนทรียภาพด้านเครื่องแต่งกาย 2) ท่ารำ และ 3) ดนตรี ยกตัวอย่างท่ารำรำกับดนตรีของโนราในจังหวัดตรัง จะมุ่งเน้นความครื้นเครง จังหวะไม่ซ้ำหรือเร็วเกินไป รสทางศิลปะของทั้งท่ารำรำและดนตรีจึงออกมาในลักษณะอ่อนหวาน ครื้นเครง อาทิ ในอดีตมีโนราแป้น เครื่องงาม โนราเฟื่อง เมืองตรัง เป็นครุโนราที่ได้รับการยกย่องว่ารำรำได้สวยงาม น่าประทับใจ อนึ่ง ความงามเชิงสุนทรียภาพจะปรากฏขึ้นมาได้นั้น ก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้ง 3 ด้านนี้ที่จะต้องสอดผสานกันจนเป็นหนึ่งเดียว คุณค่าจากสุนทรียภาพเหล่านี้สามารถสร้างความสุข ความผ่อนคลายให้กับผู้ชม โนราจึงนับว่าเป็นสื่อพื้นบ้านที่มีความหมายและความสำคัญต่อชุมชน

คุณค่าด้านสังคมการเมืองการปกครองการปกครอง แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1) ควบคุมสังคมโดยใช้ระบบสายสัมพันธ์เครือญาติและชุมชนผ่านตัวพิธีกรรมโนราโรงครู 2) ควบคุมโดยผ่านตัวโนราใหญ่กับบทบาทผู้นำทางจิตวิญญาณ และ 3) ควบคุมผ่านตัวร่างทรงโดยทำหน้าที่เป็นผู้จัดระเบียบสังคม ยกตัวอย่างเช่น เมื่อเครือญาติมีปัญหา

พิธีกรรมไหว้ครุหมอโนราในจังหวัดตรัง

วิวาทกัน ครุหมอโนราที่เข้ามาประทับทรงจะทำหน้าที่ไกลเกลี่ย อบรมสั่งสอน เพื่อสร้างเข้าใจระหว่างกันเสียใหม่ ซึ่งคูวิวาททั้งสองฝ่ายต่างก็ยอมรับในตัวครุหมอโนราที่อยู่ในร่างทรง ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าเป็นบรรพบุรุษของตน เช่น ปู่ ยา ตา ยาย เป็นต้น ดังนั้นเป้าหมายในการควบคุมสังคมนี้ส่วนใหญ่จะมุ่งไปที่ประเด็นการสานสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เครือญาติ และชุมชน โดยมีพิธีกรรม โนราใหญ่ และร่างทรงคอยทำหน้าที่ดังกล่าว หากสังคมหรือชุมชนใดมีความเข้มแข็งสามัคคีแล้ว ก็จะมีศักยภาพในการเผชิญกับสิ่งท้าทายต่าง ๆ ที่เข้ามาได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัญหาในสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นต้น

คุณค่าด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากพิธีกรรมโนราโรงครุสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นคือ 1) ผู้ที่ได้ประโยชน์จากพิธีกรรมโนราโรงครุ เช่น กลุ่มช่างศิลป์ต่าง ๆ คือ ช่างร้อยลูกปัด ช่างทำเครื่องดนตรี ช่างทำหน้าพรานและช่างทำเทริด และรวมถึงผู้ที่สืบสานอาชีพหัตถกรรม เช่น ทอเสื่อ เย็บจาก เป็นต้น และ 2) ศิลปินโนราที่ยึดเอาการรำโนราเป็นอาชีพ ยกตัวอย่างเช่น ในปัจจุบันมีเยาวชนรุ่นใหม่บางกลุ่มหันมาศึกษาความรู้เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครุ ทั้งนี้ เพราะความต้องการทางพิธีกรรมนี้ยังคงมีอยู่ในชุมชน ในขณะที่ผู้ประกอบพิธีกรรมเริ่มหายากขึ้นทุกวัน ดังนั้นรายได้จากการประกอบพิธีกรรมจึงค่อนข้างสูง เช่น ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครุใหญ่จำนวน 3 วัน 2 คืน อัตราค่าจ้างหรือค่าราชประมาณ 50,000-70,000 บาท ด้วยเหตุนี้เยาวชนรุ่นใหม่บางคนจึงหันมายึดอาชีพศิลปินโนราหารายได้เลี้ยงดูครอบครัวก็มี จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าพิธีกรรมโนราโรงครุ จึงไม่ใช่เพียงแก่วัฒนธรรมเก่าแก่ที่เป็นรากฐานทางจิตวิญญาณให้กับผู้คนในภาคใต้เพียงอย่างเดียว แต่พิธีกรรมโนราโรงครุยังสามารถพัฒนาต่อยอดให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจเลี้ยงปากท้องได้อีกด้วย

คุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วย 3 ประเด็น คือ 1) บทบาทของโนราในฐานะสื่อพื้นบ้านที่มีอยู่คู่สังคมภาคใต้ทุกยุคทุกสมัย 2) การเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมหลากหลายแขนงในภาคใต้ และ 3) เป็นความภาคภูมิใจของคนในภาคใต้ ยกตัวอย่างเช่น จากความเชื่อเรื่องพิธีกรรมโนราโรงครุได้มีการขยายต่อเติมทางความเชื่อจนกลายเป็นวิถีปฏิบัติของท้องถิ่น ได้แก่ การปฏิบัติต่อครุหมอโนราในวันพระ เช่น ต้องถวายน้ำสะอาด หมากพลู และจุดธูปเทียนบูชามิให้ขาด การปฏิบัติต่อครุหมอโนราในการตั้งเครื่องเช่นไหว้ปีละครั้ง เรียกเป็นภาษาถิ่นว่า “การตั้งตายาย” ซึ่งในจังหวัดตรัง

จะนิยมกระทำกันในช่วงก่อนเทศกาลสารทเดือนสิบ ผลสืบเนื่องจากพิธีกรรมนี้ก่อให้เกิดสายสัมพันธ์ที่ดีในหมู่เครือญาติ เพราะทุก ๆ คนได้กลับมาพบกันพร้อมหน้าพร้อมตาในรอบปี อนึ่ง ผลดีทางสังคมที่เกิดขึ้นจากความเชื่อเรื่องครุหมอโนรายังเป็นเครื่องยืนยันให้สังคมภายนอกเห็นว่าภาคใต้มีใช้สังคมที่ไร้ราก หากแต่ภาคใต้เป็นดินแดนที่รุ่มรวยด้วยอารยธรรมมาแต่ยุคอดีต อาจมีพัฒนาการแบบถดถอยหรือรุ่งเรืองสลับกันไปตามกฎของโลกบ้างบางสมัยบางช่วงเวลา และโนราจะยังคงมีบทบาทมีหน้าที่ทางสังคมและวัฒนธรรมในภาคใต้อีกหรือไม่ก็นั้นก็ขึ้นอยู่กับว่าลูกหลานบรรพชนคนใต้จะสามารถอนุรักษ์และสืบสานมรดกแขนงนี้ไว้เข้มแข็งเพียงไร

อนึ่ง หากจะกล่าวโดยสรุป พบว่าคุณค่าที่ปรากฏในพิธีกรรมโนราโรงครูของจังหวัดตรังนั้นสรุปได้เป็น 3 ประเด็นดังนี้ คือ

ประเด็นที่ 1 คุณค่าตามกฎเกณฑ์หรือความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ประกอบด้วยคุณค่าด้านจริยธรรม อันได้แก่ การกระทำตนให้เหมาะสมตามวัย การมีศีลจะ รักษาคำพูด และการให้ความเคารพบุคคลที่ควรเคารพ คุณค่าด้านสังคมการเมืองการปกครอง การปกครอง อันได้แก่ การควบคุมสังคมโดยใช้ระบบสายสัมพันธ์เครือญาติและชุมชนผ่านตัวพิธีกรรมโนราโรงครู การควบคุมสังคมผ่านตัวโนราใหญ่ในฐานะที่มีบทบาทเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ และการควบคุมสังคมผ่านตัวร่างทรง เป้าหมายสูงสุดของคุณค่าในด้านนี้ก็คือ การสร้างสังคมให้เกิดสันติสุขซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมทุก ๆ สังคมพึงมี นอกจากนี้คุณค่าตามกฎเกณฑ์หรือความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตยังครอบคลุมถึงผลการศึกษาวิจัยในประเด็นคุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรมอีกด้วย ซึ่งประกอบด้วย 3 หัวข้อย่อย คือ บทบาทของโนราในฐานะสื่อพื้นบ้านที่มีอยู่คู่สังคมภาคใต้ทุกยุคทุกสมัย การเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมหลากหลายแขนงในภาคใต้ และเป็นความภาคภูมิใจของคนในภาคใต้ โดยทั้ง 3 หัวข้อนี้มีคุณค่าต่อสังคมในแง่ของการเป็นเอกลักษณ์หรือเสาหลักให้กับสังคมนั้น ๆ

ประเด็นที่ 2 คุณค่าตามรสนิยมหรือการตัดสินใจส่วนตัว ประกอบด้วย คุณค่าด้านสุนทรียภาพทั้งด้านเครื่องแต่งกาย ท่ารำ และดนตรี ซึ่งคุณค่าในมิตินี้เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวคน สิ่งแวดล้อมและยุคสมัย

พิธีกรรมไหว้ครุหมอโนราในจังหวัดตรัง

ประเด็นที่ 3 คุณค่าตามสถานการณ์หรือคุณค่าที่เปลี่ยนแปลงตามสถานภาพของสังคม ประกอบด้วย คุณค่าด้านเศรษฐกิจ อันได้แก่หัวข้อดังต่อไปนี้คือ ผู้ที่ได้ประโยชน์จากพิธีกรรมโนราโรงครู และศิลปินโนราที่ยึดเอาการรำโนราเป็นอาชีพ ซึ่งคุณค่าด้านนี้เพิ่งจะปรากฏอย่างเด่นชัดเมื่อไม่นานมานี้เอง

สรุป

จังหวัดตรังมีคติความเชื่อในการนับถือครุหมอโนราแพร่กระจายไปทั่วทั้ง 10 อำเภอ โดยมองว่าครุหมอโนราคือวิญญาณของบรรพบุรุษหรือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยปกป้องรักษาคนในวงศ์ตระกูลให้เจริญปลอดภัย ผู้ที่เป็นลูกหลานของครุหมอโนราจะต้องเคารพนับถืออย่างเหนียวแน่น ไม่เช่นนั้นอาจถูกลงโทษให้เกิดเรื่องราวร้าย ๆ ในชีวิตได้ แนวทางการนับถือครุหมอโนราในจังหวัดตรังนั้นจะนิยมบูชาในวันพระหรือวันนักขัตฤกษ์บูชาถวายเครื่องเช่นไหว้ประจำปี และการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูถวาย

ในจังหวัดตรังนั้นสามารถแบ่งกลุ่มของโนราโดยใช้เกณฑ์ทางภูมิศาสตร์คือแม่น้ำตรังได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มโนราฝั่งตก คือ โนราที่อยู่ฝั่งทิศตะวันตกของแม่น้ำตรัง กับกลุ่มโนราฝั่งออก คือ โนราที่อยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำตรัง ซึ่งโนราทั้ง 2 กลุ่มนั้นมีรูปแบบและกระบวนการหลัก ๆ ในการประกอบพิธีกรรมที่คล้ายคลึงกัน เช่น จะเชื่อกฎหมอโนราประทับทรงในช่วงเวลาสายของวันพฤหัสบดี ประกอบพิธีกรรมตั้งบ้านตั้งเมืองในตอนกลางคืนของวันพุธ การปลูกสร้างโรงพิธีโนราหันหน้าไปสู่อุทิศตะวันตก หลังโรงพิธีหันไปสู่อุทิศตะวันออก ส่วนรายละเอียดของการประกอบพิธีกรรมที่ปลีกย่อยนั้นอาจมีความแตกต่างกันบ้าง เช่น โนราฝั่งออกจะจัดสำหรับข้าวสิบสองและข้าวเก้าอย่างละ 2 สำหรับ ในขณะที่โนราฝั่งตะวันตกจะใช้เพียงอย่างละชุด โนราฝั่งตะวันออกจะใช้ราชวัตรกันบนช่อหน้าโรงโนรา ในขณะที่โนราฝั่งตกไม่ใช้ โนราฝั่งออกจะแทงจะเข้บริเวณเข้าตาหรือกลางกระหม่อม ในขณะที่โนราฝั่งตกจะแทงจะเข้ตรงบริเวณใต้รักแร้ด้านซ้าย เป็นต้น

จากคติความเชื่อเรื่องครุหมอโนราและการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูในจังหวัดตรังนั้นสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เห็นถึงคุณค่าที่ปรากฏอยู่ภายในความเชื่อและพิธีกรรมดังกล่าว คือ โนรา ไม่เป็นเพียงศิลปะการแสดงเพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่โนรายังทำหน้าที่คล้ายคลึงกับลัทธิศาสนาอีกด้วย กล่าวคือ มีรูปแบบกระบวนการ และ

แนวทางในการปฏิบัติเป็นของตนเอง มีผู้นำทางจิตวิญญาณซึ่งได้แก่โนราใหญ่และร่างทรงคอยกำกับ ชี้นำ และประสานความสามัคคีของผู้คนในกลุ่มความเชื่อนี้ ผลกระทบต่อสังคมที่เกิดขึ้นจากพิธีกรรมความเชื่อของโนราก็คือ การหล่อหลอมพฤติกรรมบุคคล กลุ่มบุคคลให้ เป็นไปตามแนวทางที่ชุมชนคาดหวัง เช่น การเป็นผู้มีศีลจะ รู้จักรักษาศีลญา เกิดความสนธิ แนบแน่นในหมู่เครือญาติซึ่งเป็นลูกหลานของครูหมอโนรา รู้จักยำเกรงในกรรมชั่ว ทั้งนี้ เพราะผู้กระทำความผิดเมื่อตายไปวิญญาณจะกลายเป็นวิญญาณมีบุญและสามารถกลับมา พบปะลูกหลานได้ในพิธีกรรมโนราโรงครู แต่หากกระทำความชั่ว วิญญาณก็จะกลายเป็น วิญญาณชั้นต่ำ ต้องทนทุกข์ทรมานนานนับการ เป็นต้น

ดังนั้นเรื่องราวของวัฒนธรรมเก่าแก่อย่างเช่นโนรานั้นจึงไม่ใช่เรื่องล้าสมัยเกินกว่า จะให้ความสนใจ แต่โนรานั้นมีคุณค่าในการสร้างคน สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ยั่งยืนได้

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้ได้รับการอุดหนุนทุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

บ้านจอมยุทธ์. (2543). *จริยธรรม*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : https://www.baanjomuyut.com/library_3/extension-2/ethics/08.html. [18 พฤศจิกายน 2560].

สลิต วงศ์สุวรรณ. (2540). *ปรัชญาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : อักษรพิทยา.

สันติชัย แยมใหม่ และจิรัชยา เจียวก๊ก. (2559). “ครูหมอโนรา: รูปโฉมและ บทบาท การสร้างเสริมสังคมสันติสุข”. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย สาขาสังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์ และศิลปะ*. 36(2) : 127-148.

สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 5. (2542). กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรม วัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 8. (2542). กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรม วัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

วิเชียร ชาบุดรบุญทรริก. (2542). *ความจริงของชีวิต*. กรุงเทพฯ : เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.
อุดม หนูทอง, วินัย สุกใส และสมใจ สมคิด. (2556). *วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับละคร
ชาวย่าน ภาคใต้ : สารัตถะและการสืบทอด*. ตรัง : พี พี พรินท์ติ้ง & นกเข้า
สำนักพิมพ์.

Received: May 22, 2019

Revised: November 29, 2019

Accepted: January 30, 2020